

nog prikazivanja prilika i postojećeg stanja duha, već po stepenu umetničke transpozicije, po onome što poeziju čini poezijom. Novica Petković je pravo uočio da je bio pogrešan put kritike na odveć velikom naglašavanju „čisto tehničko-zanatskih novina“ poezije Vaska Pope. Jer Popin precizan pesnički izraz je nešto imanentno njegovoj poeziji. Popin pesnički jezik je opredmećen, reificiran, svojstveno pesnikovoj težnji da povrati „kraljevstvo predmeta“. Petković kaže da „u potrazi za tim izgubljenim svetom odvijaje se dalje Popina poetska pustolovina“. Čitajući taj esej, moramo uočiti nešto vrlo bitno: Novica Petković se na izvestan način podredio svetu te poezije, ušao u polje dejstva njenih sila, i na taj način se neosporno približio suštini poetskog bića. A to je valjda i svrha svakog eseja, čak i njegova sudbina.

Skoro svi tekstovi Novice Petkovića iz knjige *Artikulacija pesme* imaju čistu formu eseja. Izuzev možda teksta o Momčilu Nastasijeviću i teksta *Vinaverovo shvatanje jezika*, koji svojom strukturom više podsećaju na književnu studiju. I na široj problematici zasnovani tekstovi, kao o poeziji Milana Dedinca, Vaska Pope, Branka Miljkovića, tako i tekstovi o problematici jedne knjige, o prozi Rastka Petrovića *Ljudi govore*, Maimi Borislava Radovića, *Ljubavi za stvarnu zemlju* Slavka Mihalića, predstavljaju minuciozne esejističke interpretacije. A naročito zanimljivu esejističku formu imaju tekstovi iz drugog dela knjige koji su posvećeni posebnim pojavama i problemima: tako pominjani već eseji *Između čina i sumnje*, *Značenja književne strukture*, pa *Zapis o jerećima*. Taj esej, kratak i lucidan, možda još najviše govori u kojoj je meri Novica Petković savladao esejističku formu. — Esaj kao naročita forma interpretacija sve više se gubi, ustupa mesto raspravama i studijama. Naravno, ono što karakteriše esej kao posebnu literarnu formu je stil. Jovan Hristić smatra da prvenstvena odlika esejističkog stila je „sasvim prirodna stopljenost filozofske uopštenosti i pesničke konkretnosti. I kako esej nije „izlaganje istina, već proveravanje istina“ (J. Hristić), i ako imajući to na umu, čitamo Petkovićev briljantan *Zapis o jerećima*, viđemo da je njegov stil jedno polno priča, koje ne obavezuje, ali priča nje iz kojeg iskre precizne misli.

To što sam rekao da skoro svi tekstovi Novice Petkovića iz knjige *Artikulacija pesme* imaju zajednički imenitelj u esejističkom stilu, ne znači i da su rađeni istim metodom interpretacije. I sam autor kaže u pogovoru da je pokušao da sagleda poetsku materiju iz različitih aspekata, služeći se pri tom različitim metodama. Knjiga je tako, u tom pogledu, nekoherentna, ali ne bismo mogli reći da to umanjuje njenu nesumnjivu vrednost. Doduše, izvrstan esej *Lirski krug Milana Dedinca* bio bi možda još bolji da je Petković više prostora posvetio dimenziji istoričnosti Dedinčevog pesništva, da se više osvrnuo na kontinuitete njegovog stvaranja. To je propust, i zbog toga što znamo da je Dedinae i sam napisao odličan esej o poeziji Branka Radičevića, gde je naročito podvukao značaj kontinuiteta u poeziji. Međutim, takav pristup Dedinčevoj poeziji značio bi za Petkovića, u izvesnoj meri, izneveravanje jednog principa od kojeg ne odstupa: njega prvenstveno interesuje onaj prvi doživljaj poezije, koji podleže misaonoj proverci, koji ga dovodi, kako sam često ponavlja, „u što veću blizinu poetskog bića“. Pisao je o Rastku Petroviću, Vinaveru, Dedincu, Nastasijeviću, Vasku Popu, Branku Miljkoviću, Borislavu Radoviću, Gregoru Strnišu, Slavku Mihaliću, Danijelu Dragojeviću; dakle, o pesnicima koji ne samo da ne pripadaju istim epohama, nego ni istim stilovima poezije, i u svakom pojedinom slučaju usmeravao je svoj pravac interpretacije ka pronalaženju ontološke dimenzije pesme. Pri tom se stalno trudio da poeziju interpretira iz nje same, i kako smo često svedoci da se o poeziji raspravlja na osnovu nekih misaonih formula van samog poetskog tkiva, kritička orijentacija Novice Petkovića predstavlja nemalo osveženje i u tome je nesporan kvalitet njegove prve knjige *Artikulacija pesme*.

Mihailo HARPANJ

meta — sadržaj

SADRŽAJ,

nezavisno autorsko izdanje,
Beograd, 1968.
BORA ĆOŠIĆ

Prvi utisak je da je *Sadržaj* vrlo sadržajan. Prvi utisak retko vara. U 33 članci nalazi se 33 puta više sadržaja i zato proizlazi da je za autora ova knjiga bila veoma dobar književni posao, a može se izračunati, sa malo neizvesnosti, da je i novčani. Stvari koje su fabula 33. pamfleta, eseja, opisa ili sl. bez oklevanja i zaoblazjenja su u knjizi dovedene u svoj najtragičniji položaj: da se o njima zlonamerno i bez prisustva čoveka, direktno i beskompromisno misli. Jedini pamflet koji zaboravlja svoj naslov je MARETA. U tom je on, dakle, izuzetak cele knjige. Pre se u njemu radi o preobražaju ili čak porođaju. Ali ovaj izuzetak, baš zbog tog, ima tako draž više: neupućenost. Direktnost i beskompromisnost — jedna linija vrlo osetljiva, ali B. Ćosić uspeva da je ne izneveri pišući o Najobičnijem. Sve čime se on bavi su nezamisljivi otpaci, ali koji samopouzdanu dosežu prvu vrednost. U tom slučaju radi se o neprocenjivosti.

Napraviću jednu napomenu o imenu sveg onog što je u *Sadržaju* napisano: To bi se moglo nazvati SKEČEVIMA, ali opet je neporeciv nedostatak bilo kakvog imena; možda: vežbanja razgovornosti. Privlačan je slučaj Aristotela, i ostalih onovremenih slavoslovljenih rečotičara, koji je raspravljao o homerskim problemima, kao: da li je Diomed Afroditu ranio u levu ili desnu šaku? Bilo je i traktata o muvi, i čega još sve lepog ne?

Najmanje uvredljivo u svim sadržajima *Sadržaja* je to što su oni, negde tamo daleko i neprimetno, objavljivani već prethodno u malenoj i čudnoj rubrici jednog lošeg dnevnika. I svi su oni, ako je verovati, izazivali dobro subotnje raspoloženje. Zato ja, dok ih uvek ponovo čitam, osećam neku jaku sentimentalnu nostalgiju za neumerenošću, ih!

Najbliže stvari od svih mogućih stvari koje nas okružuju, koje mi okružujemo i ostale, su naprosto najmanje stvari i najbliže su ničemu. Priroda stvari, onih koje koristi

Bora Ćosić, je najmanje nehumana, uznemirujuća, ne previše narasla, ali nije u pitanju ni suprotno. Ćosićeve stvari su blage prirode, pomalo umiljate i sposobne da se nametnu kao zanimljive i kao sudbonosne. Eto čudne protivrečnosti i baš u njoj se nalaze temelji onog Ozbiljnog što pokušava *Sadržaj*. Da razreši životnu zabunu uticaja (ili sličnosti) ništavnog na Poslednje događaje ljudskog opstanka.

Drugi utisak je ironija, čak nadahnuta satira, sarkazam, cinizam, sadizam na kratke staze. Ova naprasitost, obesnost, omogućava da kada nas već ništa više ne interesuje onda ova književna pogubnost, uistinu, slasno obrađuje deprimiranog čoveka a novorođenog čitaoca. Bora Ćosić je najpre domaćin (može se sumnjati da je malo feminiziran zarad „dijete“ i „štrikanja“), ali gazda koji vodi računa i koji će se vrlo brzo i časno okučiti. Na ovo nas podstiče izbor njegovih tema. Njegove reči goličaju jezik, prosto ih je divno izgovarati naglas, pa i knjiga je, tvrdim, napravljena za NAGLAS. U obradama sadržaja ima izostavljanja (koja se mogu pravdati prostorom), npr.: natikače, zahvalna i prijatna stvar, u „štrikanju“.

Najgledniji mixed-media vic u čitavoj knjizi je jedna dobro uspeša zelena reprodukcija Mona Lize. Taj vrhunac svetske umetnosti se smeška jezivim i nepristojnim smeškom druga Stalkina. Koliko li zluрадosti i mnogomislivosti u svemu tom? Izvršne su i reprodukcije lokomotiva i šporeta. Knjiga je crna kao sam đavo, a takve su joj i korice. Da spomenem još da je Ćosić dodimnuo i jedan od velikih, savremenih problema PROBLEM INDUSTRIJE. U eseju o CIBZARU on kaže: „...evo sada te pragmatične, demokratske, samosavladljive i genijalne automatizacije.“

Možda je to malo žalosno reći na kraju, ali ono što piše Bora Ćosić — to će pobediti. Treba biti u pobedu da bi se bilo pobednik.